

PM 2009:11 RI (Dnr 001-2758/2008)

Bidragsspärr (SOU 2008:100) - betänkande av utredningen om bidragsspärr

Remiss från Finansdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen överlämnas och återopas denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Sten Nordin anför följande.

Ärendet

Utredningen föreslår en bidragsspärr som en konsekvens av brott enligt bidragsbrottslagen. Det övergripande syftet är att värna välfärdssystemen och motverka bidragsbrott. Utredningen redovisar att det finns en relativt hög acceptans för missbruk av systemen och därför behov av åtgärder för att påverka attityder.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Mina synpunkter

Delegationen mot felaktiga utbetalningar har bedömt att 18–20 miljarder kronor årligen betalas ut felaktigt från välfärdssystemen. Utredningen anser att en bidragsspärr kan bidra till att regelverket kring välfärdssystemen uppfattas som rimligt och därmed värt att rätta sig efter samt ha en normbildande effekt och verka avskräckande. Motsvarande sanktionsbestämmelser finns inom delar av socialförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen.

Jag anser att det är mycket angeläget att värna välfärdssystemen och motverka bidragsbrott, men införande av en bidragsspärr måste utredas ytterligare. Konsekvenserna av en bidragsspärr är att enskilda hänvisas till ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Något som inte staden kompenseras för, då utredningen gör bedömningen att dessa kostnader blir ytterst marginella för staden. Detta strider mot finansieringsprincipen som fastslår att när regeländringar genomförs ska kommunerna kompenseras för detta.

Jag delar därför stadsledningskontorets synpunkt att de ekonomiska konsekvenserna av bidragsspärr bör utredas ytterligare.

Avslutningsvis är det väsentligt att effektivisera kontroller och samverka med andra organisationer genom bland annat elektroniskt informationsutbyte samt att

förenkla blanketter och anvisningar så att det inte ska råda någon tvekan om vilka regler som gäller.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen överlämnas och åberopas denna promemoria.

Stockholm den 15 januari 2009

STEN NORDIN

Bilaga

Sammanfattning av "Bidragsspärr" (SOU 2008:100)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. I yttrandet över remissen avstyrka förslaget om bidragsspärr.
2. Därutöver vill vi framföra följande.

Självfallet är det fel att missbruka bidragssystemet liksom det är fel att smita från skatt som ska gå till det allmännas bästa, ett problem vida större än bidragsfusket. I likhet med stadsledningskontoret anser vi att en bidragsspärr innebär ytterligare ett "straff" utöver den påföljd och det skadestånd som domen eller strafföreläggandet enligt bidragsbrottslagen inneburit.

Det är tveksamt om en bidragsspärr verkligen har de normbildande och avskräckande konsekvenser som utredaren menar. Erfarenheterna från sanktionsbestämmelser inom socialförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen är blandade. Konsekvenserna av en bidragsspärr kommer att vara att enskilda som nekas bidrag med hänvisning till spärren istället hänvisas till ekonomiskt bistånd för sin försörjning.

Om vi jämför en bidragsspärr med en konstruktion som ska verka normbildande och avskräckande vid skattebrott, blir det tydligt att en bidragsspärr är helt fel tänkt. En bidragsspärr syftar till att spärra av fuskare från bidrag under en viss tid framåt i tiden. En skattespärr skulle fungera omvänt och kunna innebära att man tvingas betala mer skatt än andra i samma situation under en viss tid framåt i tiden.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Roger Mogert* (s) enligt följande.

Det är viktigt att värna välfärdssystemets legitimitet. Det innebär att vi aldrig kan acceptera att människor fuskar sig till bidrag de inte är berättigade till. Men samtidigt är det viktigt att ha en tydlig utgångspunkt i frågan som handlar om att människor i grunden vill göra rätt för sig och vara ärliga. När nya regler och lagar stiftas måste detta synsätt vara ledande för att skapa ett välfärdssystem som är rättssäkert och generellt.

Att inrätta en tidsbegränsad bidragsspärr för människor som är dömda för brott i enlighet med bidragsbrottslagen kan visserligen vara ett sätt att förebygga missbruk av systemen, men det är förenat med en rad problem. Exempelvis innebär det sannolikt i många fall i praktiken en bestraffning av individer som inte själva har begått något fel eller något brott, eftersom många som erhåller bidrag också är familjeförsörjare. Dessutom är det tveksamt vilken effekt åtgärden skulle ha eftersom det tydligt framgår att en bidragsspärr inte avser användas mot

annat än grovt fusk. Den är alltså inte tänkt att drabba någon som egentligen är i särskilt stort behov av välfärdssystemen. Det är alltså inte tänkt att fungera preventivt utan snarare förenkla administrationen genom att de som en gång straffats får vänta innan de ”gör ett nytt försök”. Det är alltså en åtgärd som snarare minskar utbetalningarna - inte fusket. Det framgår inte heller hur man egentligen avser ta om hand enskilda fall där livsomständigheterna kraftigt förändras. Det torde kräva stora administrativa resurser att hantera detta i praktiken, och frågan är om det ens är motiverat av de vinster systemet skulle innebära. I övrigt instämmer vi i stadsledningskontorets yttrande.

Det antecknades till förteckningen att miljöpartiet lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Inger Stark* (v) med hänvisning till reservationen av (v) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Carin Jämtin, Teres Lindberg, Malte Sigemalm* och *Mirja Räihä Järvinen* (alla s) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (s) i borgarrådsberedningen.

Det antecknades till protokollet att miljöpartiet lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

ÄRENDET

Utredningen föreslår en bidragsspärr som en konsekvens av brott enligt bidragsbrottslagen. Det övergripande syftet är att värna välfärdssystemen och motverka bidragsbrott. Utredningen redovisar att det finns en relativt hög acceptans för missbruk av systemen och därför behov av åtgärder för att påverka attityder.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 december 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att det är av yttersta vikt att felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen åtgärdas. Att rätt ersättning ges till rätt person vid rätt tillfälle kan inte nog framhållas. Vid felaktiga utbetalningar går inte enbart ekonomiska värden förlorade, även legitimiteten i trygghetssystemen skadas.

Enligt stadsledningskontorets mening är det väsentligt att effektivisera kontrollerna av de uppgifter som ligger till grund för beslut för att motverka felaktiga utbetalningar. Samverkan genom bland annat elektroniskt informationsutbyte med andra organisationer behöver utvecklas. Handläggningsrutiner och it-baserat stöd med inbyggda kontroller är viktigt liksom efterkontroller. I stadens riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd poängteras att felaktiga utbetalningar ska motverkas genom noggrann handläggning och kontroller. Stadsledningskontoret anser att det är viktigt att myndigheter ser över möjligheten att förenkla blanketter och anvisningar så att det inte ska råda någon tvekan om vilka regler som gäller för den aktuella förmånen. Riskerna att medvetet eller omedveten missuppfatta vilka uppgifter som ska lämnas måste minimeras.

Stadsledningskontoret är tveksam till utredningens förslag om en bidragsspärr som en konsekvens av ett brott. I praktiken innebär detta ytterligare ett ”straff” utöver den påföljd och det skadestånd som domen eller strafföreläggandet enligt bidragsbrottslagen inneburit. Vidare anser stadsledningskontoret att förslaget, att den förvaltningsmyndighet som handlägger frågor om respektive förmån ska besluta om bidragsspärren, inte är lämpligt. Det innebär en ökad rättsosäkerhet för den enskilde då inte samtliga frågor som har samband med bidragsbrottet prövas i ett sammanhang. Om en enskild dömts för bidragsbrott för flera olika typer av bidrag kan ärenden om bidragsspärr komma att prövas av flera myndigheter samtidigt. Risk finns då att en fullständig och rättvis bedömning av samtliga omständigheter som har att beaktas, till exempel den enskildes personliga förhållanden, inte kan ske. Vidare kan förslaget leda till svårigheter att upprätthålla enhetlig praxis om samtliga konsekvenser som ett bidragsbrott leder till för den enskilde. Enhetlig praxis kan endast upprätthållas om bidragsspärren fastställs av allmän domstol i samband med att det straffrättsliga ansvaret för bidragsbrottet prövas.

Ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § socialtjänstlagen syftar till att tillgodose en lägsta levnadsnivå hos den enskilde. En person har dock som regel inte rätt till bistånd om dennes behov kan tillgodoses av annan huvudman. Kommunerna har dock det yttersta ansvaret för den enskildes försörjning. Konsekvenserna av en bidragsspärr kommer vara att enskilda, som genom bidragsspärr nekas rätten till ersättning, hänvisas till ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Omfattningen härav ska inte underskattas. Stadsledningskontoret delar inte utred-

ningens bedömning att dessa kostnader, fördelade på enskilda kommuner, kommer att bli ytterst marginella och inte ge budgetmässiga konsekvenser. Förutom kostnaderna för det ökade ekonomiska biståndet innebär förslaget även ökade kostnader för administration och kontroll av biståndsansökningar. Vidare innebär förslaget inte lägre kostnader för välfärdssystemet totalt i de fall den enskilde på grund av bidragsspärr får ekonomiskt bistånd istället för annan ersättning. Stadsledningskontoret anser att de ekonomiska konsekvenserna av förslaget måste utredas ytterligare.

Avslutningsvis konstaterar stadsledningskontoret att det strider mot finansieringsprincipen att genomföra en regeländring utan att kompensera kommunen för de extra insatser som krävs för att verkställa förändringen. Finansdepartementet bör återkomma med vilka faktiska ekonomiska effekter förslaget innebär för kommunerna.